

МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО
Факультет соціально-педагогічної та мистецької освіти
Кафедра початкової і спеціальної освіти

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «магістра»
на тему «Розвиток дрібної моторики рук у дітей з мовленнєвими
порушеннями засобами конструктивних ігор»

Виконала: здобувач вищої освіти
групи МЗ14-сп
Денної форми навчання
Спеціальність 016.01 Спеціальна
освіта (Логопедія)
Освітня програма Спеціальна освіта.
Логопедія
Жигунова Людмила Геннадіївна
Керівник: Шевченко Юлія Михайлівна
Рецензент: канд.пед наук, доцент
Жейнова С.С.

Запоріжжя -2025

АНОТАЦІЯ

Жигунова Л. Г. «Розвиток дрібної моторики рук у дітей з мовленнєвими порушеннями засобами конструктивних ігор» – магістерська робота.

У сучасних умовах спостерігається зростання кількості дітей з мовленнєвими порушеннями, що зумовлено низкою соціальних, медичних та психолого-педагогічних чинників. Недостатня увага дорослих до розвитку дитини, надмірне використання гаджетів, зниження рівня рухової активності, а також несприятливі екологічні умови негативно впливають на формування мовлення та моторної сфери дітей. Одним із важливих компонентів мовленнєвого розвитку є дрібна моторика рук, рівень сформованості якої тісно пов'язаний із розвитком мовлення.

У дітей з мовленнєвими порушеннями часто спостерігається недостатній розвиток тонких рухів пальців рук, порушення координації, неточність і скутість рухів. Це ускладнює формування артикуляційних умінь, знижує мовленнєву активність та впливає на загальний психічний розвиток дитини. Тому актуальним є пошук ефективних засобів розвитку дрібної моторики як передумови корекції мовленнєвих порушень.

Конструктивні ігри є ефективним засобом розвитку дрібної моторики рук, оскільки поєднують у собі ігрову діяльність, пізнавальну активність та рухові дії. Використання різноманітних конструкторів, мозаїк, будівельних матеріалів сприяє розвитку точності рухів, координації, просторового мислення, уваги та мовлення. Конструктивні ігри стимулюють мовленнєву активність дітей, збагачують словниковий запас, розвивають зв'язне мовлення та позитивно впливають на емоційно-вольову сферу.

Ключові слова: дрібна моторика, мовленнєві порушення, конструктивні ігри, розвиток, корекція.

ABSTRACT

Zhyhunova L. G. “Development of Fine Motor Skills in Children with Speech Disorders by Means of Constructive Games” – Master’s Thesis.

In modern conditions, there is a growing number of children with speech disorders, caused by a range of social, medical, psychological, and pedagogical factors. Insufficient adult attention to child development, excessive use of digital devices, reduced physical activity, and unfavorable environmental conditions negatively affect both speech development and motor skills. One of the key components of speech development is fine motor skills, the level of which is closely related to the formation of speech.

Children with speech disorders often demonstrate insufficient development of fine finger movements, impaired coordination, inaccuracy, and stiffness of movements. These difficulties hinder the formation of articulatory skills, reduce speech activity, and affect the overall mental development of the child. Therefore, the search for effective means of developing fine motor skills as a prerequisite for speech correction is particularly relevant.

Constructive games are an effective means of developing fine motor skills, as they combine play activity, cognitive engagement, and motor actions. The use of various construction sets, mosaics, and building materials promotes the development of movement accuracy, coordination, spatial thinking, attention, and speech. Constructive games stimulate children's speech activity, enrich vocabulary, develop coherent speech, and have a positive impact on the emotional and volitional sphere.

Keywords: fine motor skills, speech disorders, constructive games, development, correction.

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи на тему

«Розвиток дрібної моторики рук у дітей з мовленнєвими порушеннями
засобами конструктивних ігор»

Здобувачка вищої освіти: Жигунова Людмила Геннадіївна

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор Шевченко Юлія Михайлівна.

Актуальність дослідження: У сучасних умовах спостерігається зростання кількості дітей з мовленнєвими порушеннями, що зумовлено соціальними, медичними та психолого-педагогічними чинниками. Особливої уваги потребують діти дошкільного віку, оскільки саме в цей період відбувається інтенсивний розвиток мовлення, моторики та пізнавальних процесів. Одним із важливих компонентів мовленнєвого розвитку є дрібна моторика рук, рівень сформованості якої безпосередньо пов'язаний із розвитком мовлення.

У дітей з мовленнєвими порушеннями часто спостерігається недостатній розвиток тонких диференційованих рухів пальців, порушення координації, уповільненість і неточність рухів. Це негативно впливає на формування артикуляційної моторики, звуковимови, лексико-граматичної сторони мовлення та зв'язного мовлення. У зв'язку з цим актуальним є пошук ефективних засобів розвитку дрібної моторики рук як важливої умови корекції мовленнєвих порушень.

Важливе місце в корекційно-розвивальній роботі займають конструктивні ігри, які поєднують ігрову діяльність, практичні дії та мовленнєве спілкування. Конструктивні ігри створюють умови для розвитку моторної сфери, просторового мислення, уваги, уяви та мовлення дітей, сприяють підвищенню мотивації до навчання та корекційної роботи.

Стан дослідження проблеми: Проблему розвитку дрібної моторики рук та її взаємозв'язку з мовленнєвим розвитком дітей вивчали такі науковці, як Л. Виготський, О. Леонт'єв, М. Кольцова, Н. Бернштейн, Т. Ахутіна, Є. Соботович, Л. Трофименко, В. Тищенко, Р. Лалаєва, Т. Візель, О. Корнєв, А.

Богуш, Н. Гавриш, К. Крутій, О. Кононко, О. Савченко та інші. Водночас питання використання конструктивних ігор як засобу цілеспрямованого розвитку дрібної моторики у дітей з мовленнєвими порушеннями потребує подальшого теоретичного обґрунтування та експериментальної перевірки.

Об'єкт дослідження: процес розвитку дрібної моторики рук у дітей дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями.

Предмет дослідження: конструктивні ігри як засіб розвитку дрібної моторики рук у дітей з мовленнєвими порушеннями.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність використання конструктивних ігор у розвитку дрібної моторики рук у дітей дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями.

Відповідно до мети, об'єкта та предмета дослідження визначено такі завдання:

- Проаналізувати психолого-педагогічні та логопедичні підходи до проблеми розвитку дрібної моторики рук у дітей з мовленнєвими порушеннями.

- Визначити особливості розвитку дрібної моторики рук у дітей дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями.

- Розробити та підібрати систему конструктивних ігор для розвитку дрібної моторики рук у дітей з мовленнєвими порушеннями.

- Експериментально перевірити ефективність використання конструктивних ігор у корекційно-розвивальній роботі та розробити методичні рекомендації для педагогів і логопедів.

Методи дослідження: теоретичні (аналіз, синтез, узагальнення психолого-педагогічної та логопедичної літератури);

емпіричні (констатувальний, формувальний та контрольний етапи експерименту, спостереження, аналіз результатів діяльності дітей);

математично-статистичні (методи описової статистики).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено ефективність використання

конструктивних ігор як засобу розвитку дрібної моторики рук у дітей з мовленнєвими порушеннями.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів полягає в уточненні особливостей розвитку дрібної моторики рук у дітей дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями; обґрунтуванні можливостей конструктивних ігор у корекційно-розвивальній роботі; розробці системи ігор та методичних рекомендацій для використання в закладах дошкільної освіти та логопедичній практиці.

Структура роботи. Магістерська робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг кваліфікаційної роботи – 64 сторінок, основний текст – 53 сторінки.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1	9
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ДРІБНОЇ МОТОРИКИ ДІТЕЙ ІЗ МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ	9
1.1. Наукове визначення дрібної моторики та її роль у розвитку дитини	9
1.2. Взаємозв'язок дрібної моторики та мовленнєвого розвитку	10
1.3. Конструктивні ігри як засіб розвитку дрібної моторики та мовлення	13
1.4. Психолого-педагогічні умови ефективного розвитку дрібної моторики дітей із мовленнєвими порушеннями засобами конструктивних ігор	15
Висновки до розділу 1	17
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ДРІБНОЇ МОТОРИКИ ДІТЕЙ ІЗ МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ	20
2.1. Організація та методологічні засади дослідження	20
2.2. Констатувальний етап дослідження: методики, показники та результати	20
2.2.1. Діагностичні методики дослідження рівня розвитку дрібної моторики рук у дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями.	22
2.2.2. Критерії та рівні оцінювання розвитку дрібної моторики рук у дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями.	26
2.2.3. Індивідуальні протоколи обстеження рівня розвитку дрібної моторики рук у дітей з мовленнєвими порушеннями	28
2.3. Формувальний етап дослідження: зміст, структура та методичне забезпечення програми розвитку дрібної моторики	31
2.3.1. План формувальної роботи з розвитку дрібної моторики рук у дітей з мовленнєвими порушеннями засобами конструктивних ігор.	32
2.3.2. Зразки вправ і конструктивних завдань для розвитку дрібної моторики рук у дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями.	35
2.4. Контрольно-узагальнювальний етап дослідження: аналіз результатів та динаміки розвитку дрібної моторики	38
Висновки до розділу 2	38
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОЗВИТКУ ДРІБНОЇ МОТОРИКИ ДІТЕЙ ІЗ МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ ЗАСОБАМИ КОНСТРУКТИВНИХ ІГОР	42
3.1. Методичні засади організації корекційно-розвивальної роботи з розвитку дрібної моторики у дітей з мовленнєвими порушеннями	42
3.2. Зміст та напрями корекційної роботи з використанням конструктивних ігор	45
3.3. Впровадження результатів експериментального дослідження в практику логопедичної роботи	48
Висновки до розділу 3	49
ВИСНОВКИ	52

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

54

ДОДАТКИ

56

58

ВСТУП

Сучасний етап розвитку освіти та корекційної педагогіки характеризується зростанням уваги до раннього виявлення і подолання мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку. Це пов'язано як зі збільшенням кількості дітей із різними мовленнєвими порушеннями, так і з підвищенням вимог суспільства до якості їхнього навчання, соціалізації та подальшої інтеграції в освітній процес. Мовлення виступає провідним засобом спілкування та пізнання, і його порушення суттєво впливають на загальний розвиток дитини, її самооцінку, успішність, комунікативні можливості.

Однією з центральних передумов повноцінного мовленнєвого та інтелектуального розвитку є сформованість дрібної моторики рук. Дрібна моторика розглядається як система тонко координованих, диференційованих рухів пальців і кисті руки, які здійснюються за участю складних нейрофізіологічних механізмів. Тонкі рухи пальців пов'язані з функціонуванням коркових зон головного мозку, які одночасно беруть участь у регуляції мовлення. Саме тому в науковій літературі наголошується на тісному взаємозв'язку моторного та мовленнєвого розвитку дитини.

Недостатній розвиток дрібної моторики відображається не лише на побутових і ігрових діях дитини, а й на темпі мовленнєвого розвитку, здатності до звуковимови, формуванні граматичних структур, засвоєнні письма та читання. Діти зі слабо розвиненою моторикою зазвичай мають труднощі з виконанням графічних завдань, малюванням, ліпленням, конструюванням, швидко втомлюються, проявляють знижену працездатність. Це, у свою чергу, негативно впливає на їхню готовність до шкільного навчання.

У дітей з мовленнєвими порушеннями нерідко спостерігаються труднощі виконання точних і координованих рухів пальців, обмеженість маніпулятивної діяльності, швидка втомлюваність під час дрібних рухів. Вони з труднощами виконують дії, що потребують точності, послідовності та самоконтролю: застібання гудзиків, зав'язування шнурків, роботу з дрібними деталями. Це ускладнює оволодіння навчальними навичками та знижує пізнавальну

активність. Багато дітей уникають діяльності, що вимагає тонких рухів, що ще більше загальмовує розвиток моторної сфери.

Тому постає потреба в пошуку таких педагогічних засобів, які одночасно були б привабливими для дитини, відповідали її віковим можливостям і забезпечували цілеспрямований розвиток моторної сфери. До таких засобів належать різні види ігрової діяльності, зокрема конструктивні ігри (будівельні, комбінаторні, конструкторські). Вони забезпечують активну практичну діяльність дитини, дають можливість планувати дії, співвідносити частину і ціле, розвивати просторове мислення та уяву. Конструктивні ігри сприяють розвиткові точності, узгодженості, сили та гнучкості рухів пальців, а також стимулюють мовленнєву активність через називання дій, деталей, обговорення результатів діяльності.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю наукового обґрунтування та практичної перевірки ефективності конструктивних ігор у розвитку дрібної моторики рук у дітей дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями, а також потребою удосконалення методичного забезпечення логопедичної роботи. Доцільність обраної теми підтверджується її відповідністю сучасним завданням логопедії, інклюзивної освіти та запитам практичних працівників закладів дошкільної освіти. Крім того, вона узгоджується з сучасною тенденцією гуманізації освітнього процесу, переходу від авторитарних форм навчання до ігрових, суб'єктно орієнтованих технологій, які враховують індивідуальний темп розвитку дитини.

Проблема дослідження полягає у подоланні суперечності між потребою у ранньому й цілеспрямованому розвитку дрібної моторики у дітей з мовленнєвими порушеннями та недостатньою розробленістю ефективних методичних засобів, спрямованих на її формування засобами конструктивних ігор. Актуальною є також проблема інтеграції моторного, мовленнєвого й ігрового розвитку дитини у єдиний корекційно-розвивальний процес.

Об'єкт дослідження – процес розвитку дрібної моторики рук у дітей дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями.

Предмет дослідження – конструктивні ігри як педагогічний засіб розвитку дрібної моторики рук у дітей дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності використання конструктивних ігор для розвитку дрібної моторики рук у дітей дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями.

Для досягнення поставленої мети сформульовано такі завдання дослідження:

- проаналізувати психолого-педагогічну, логопедичну та нейропсихологічну літературу з проблеми розвитку дрібної моторики та її взаємозв'язку з мовленнєвим розвитком;

- визначити особливості сформованості дрібної моторики у дітей дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями;

- з'ясувати можливості конструктивних ігор у розвитку дрібної моторики рук;

- розробити зміст і методику використання конструктивних ігор для розвитку дрібної моторики;

- провести експериментальне дослідження та оцінити ефективність запропонованої методики;

- сформулювати методичні рекомендації для логопедів, вихователів і батьків щодо організації роботи з розвитку дрібної моторики.

У процесі виконання роботи застосовувався комплекс методів дослідження, що поєднує:

- теоретичні методи (аналіз, порівняння та узагальнення наукових джерел, систематизація понять і підходів, моделювання педагогічних ситуацій);

- емпіричні методи (педагогічне спостереження, бесіда, анкетування педагогів і батьків, констатувальний та формувальний експерименти, аналіз продуктів діяльності дітей, тестові методики оцінювання рівня розвитку дрібної моторики);

– методи кількісної та якісної обробки результатів, що дали змогу узагальнити отримані дані та оцінити їхню достовірність, простежити динаміку розвитку дітей і зробити відповідні висновки.

Наукова новизна дослідження полягає у конкретизації змісту та структури дрібної моторики дітей дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями, обґрунтуванні потенціалу конструктивних ігор як засобу її розвитку та експериментальному доведенні їх ефективності в корекційно-розвивальній роботі. Новизна також полягає у розробленні та апробації комплексної програми, що поєднує розвиток дрібної моторики з формуванням мовленнєвої активності, довільності поведінки та пізнавальних процесів.

Теоретичне значення дослідження полягає у поглибленні уявлень про взаємозв'язок моторного й мовленнєвого розвитку, уточненні змісту поняття «дрібна моторика» у дітей дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями, розкритті ролі конструктивних ігор у сенсомоторному, мовленнєвому та інтелектуальному розвитку дитини. Отримані результати доповнюють теоретичні положення логопедії, корекційної педагогіки та психології ігрової діяльності.

Практичне значення дослідження полягає у розробленні, випробуванні та методичному описі програми занять із використанням конструктивних ігор, спрямованих на розвиток дрібної моторики рук. Матеріали дослідження можуть бути використані логопедами, вихователями, дефектологами, практичними психологами в закладах дошкільної освіти, у спеціальних та інклюзивних групах, а також батьками під час організації корекційно-розвивальних занять удома. Розроблені рекомендації можуть бути інтегровані в адаптовані та індивідуальні освітні програми для дітей з мовленнєвими порушеннями.

Апробація результатів дослідження здійснювалася у процесі дослідно-експериментальної роботи в закладі дошкільної освіти: отримані результати впроваджено в практику індивідуальних і групових логопедичних занять, вони обговорювалися на педагогічних нарадах та методичних об'єднаннях. Основні положення роботи були висвітлені у виступах на науково-практичних семінарах,

студентських і фахових конференціях, а також відображені у публікаціях у вигляді статей і тез.

Структура кваліфікаційної роботи зумовлена метою та логікою дослідження і включає вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел і додатки. У першому розділі представлено теоретичні основи досліджуваної проблеми, проаналізовано сучасні наукові підходи до вивчення дрібної моторики та конструктивних ігор. У другому розділі описано організацію та результати констатувального експерименту, подано характеристику вибірки дітей, критерії та показники оцінювання рівня розвитку дрібної моторики. У третьому розділі – подано методiku формувального експерименту, опис занять із використанням конструктивних ігор, проаналізовано динаміку розвитку дітей та узагальнено результати експериментальної роботи. У висновках узагальнено основні результати дослідження, сформульовано висновки та визначено перспективи подальших наукових пошуків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ДРІБНОЇ МОТОРИКИ ДІТЕЙ ІЗ МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ

1.1. Наукове визначення дрібної моторики та її роль у розвитку дитини

У сучасній психолого-педагогічній, логопедичній та нейропсихологічній науці дрібна моторика розглядається як складна багаторівнева функціональна система, що забезпечує виконання точних, координованих та диференційованих рухів пальців і кисті руки. Вона формується у процесі онтогенезу дитини та є результатом взаємодії нервової системи, опорно-рухового апарату, сенсорних аналізаторів і вищих психічних функцій.

Дрібна моторика не обмежується лише руховим компонентом, а включає сенсорну основу рухів, зорово-моторну координацію, просторове орієнтування, довільну регуляцію дій, здатність до програмування, контролю та корекції рухових актів. Саме тому рівень сформованості дрібної моторики розглядається як важливий показник загального психофізичного розвитку дитини, її готовності до оволодіння різними видами діяльності, зокрема мовленнєвою, пізнавальною та навчальною.

Згідно з культурно-історичною теорією розвитку Л. С. Виготського, рух і предметна діяльність є провідними механізмами формування вищих психічних функцій. Учений наголошував, що через активну взаємодію з предметним середовищем дитина засвоює соціальний досвід, оволодіває знаковими системами та формує мовлення як засіб опосередкованого спілкування. У цьому контексті рухи руки виступають не лише фізичною дією, а й важливим психологічним інструментом розвитку мислення та мовлення.

Особливе місце у вивченні дрібної моторики посідають нейропсихологічні дослідження О. Р. Лурії, який розглядав її як результат узгодженої роботи кількох функціональних блоків мозку. Зокрема, лобові відділи забезпечують програмування та регуляцію рухів, тім'яні — просторову організацію та зорово-моторну координацію, скроневі — інтеграцію сенсорної інформації. Важливим є те, що ділянки кори, відповідальні за рухи пальців рук, анатомічно та

функціонально пов'язані з мовленнєвими зонами, зокрема з моторною мовленнєвою зоною Брока. Саме ця близькість пояснює взаємозалежність моторного та мовленнєвого розвитку.

Сучасні дослідження в галузі нейропсихології та когнітивної науки підтверджують, що стимуляція дрібної моторики сприяє активізації мовленнєвих центрів головного мозку, покращує міжпівкульну взаємодію та розвиток довільної регуляції діяльності. У дітей дошкільного віку розвиток тонких рухів руки тісно пов'язаний із формуванням уваги, пам'яті, мислення та емоційно-вольової сфери.

У практиці дошкільної та спеціальної освіти дрібна моторика виступає основою для формування навичок самообслуговування, предметно-практичної діяльності, графомоторних умінь, підготовки руки до письма. Недостатній рівень її розвитку може призводити до труднощів у виконанні побутових дій, низької працездатності, швидкої втомлюваності, зниження впевненості у власних можливостях.

Для дітей із мовленнєвими порушеннями проблема розвитку дрібної моторики набуває особливої актуальності. У таких дітей часто спостерігається загальна моторна незрілість, порушення координації рухів, нестійкість моторних програм, що негативно впливає на формування мовлення, зокрема артикуляційної моторики, темпу мовлення та мовленнєвого дихання.

Отже, дрібна моторика є не лише руховою функцією, а важливим інтегративним компонентом психічного розвитку дитини. Її сформованість створює необхідні передумови для повноцінного мовленнєвого, когнітивного та соціального розвитку, а також успішної адаптації дитини до освітнього середовища.

1.2. Взаємозв'язок дрібної моторики та мовленнєвого розвитку

Розвиток дрібної моторики рук і становлення мовлення в онтогенезі дитини відбуваються у тісному взаємозв'язку та мають спільну нейрофізіологічну,

психолого-педагогічну й функціональну основу. У дошкільному віці ці процеси розвиваються паралельно та взаємно підсилюють один одного, що підтверджується численними дослідженнями в галузі нейропсихології, логопедії та спеціальної педагогіки.

З нейрофізіологічної точки зору взаємозв'язок моторного й мовленнєвого розвитку зумовлений особливостями організації кори головного мозку. Рухові зони, що відповідають за тонкі рухи пальців рук, розташовані в безпосередній близькості до мовленнєвих центрів, зокрема моторної мовленнєвої зони. Активація дрібної моторики стимулює кровопостачання та нейронну активність у суміжних мовленнєвих зонах, що позитивно впливає на формування артикуляційних рухів, мовленнєвого програмування та фонематичних процесів.

О. Р. Лурія у своїх працях наголошував, що мовлення формується як складна функціональна система, у якій рух є обов'язковою складовою. Формування мовленнєвих актів потребує узгодженої роботи кількох мозкових структур, відповідальних за планування, контроль і корекцію як рухових, так і мовленнєвих дій. Саме тому порушення у моторній сфері часто супроводжуються мовленнєвими труднощами.

У психолого-педагогічному аспекті мовлення дитини розвивається на сенсомоторній основі. У процесі маніпулювання предметами дитина не лише виконує рухи, а й засвоює сенсорні характеристики об'єктів, просторові відношення, причинно-наслідкові зв'язки. Ці дії супроводжуються мовленням, яке поступово переходить від ситуативного до більш усвідомленого та узагальненого. Таким чином, предметно-практична діяльність виступає важливим середовищем для формування лексичних одиниць, граматичних конструкцій і зв'язного мовлення.

Особливого значення взаємозв'язок дрібної моторики та мовлення набуває у дітей із мовленнєвими порушеннями. У таких дітей часто спостерігається моторна незрілість, яка проявляється у зниженій точності рухів, недостатній координації обох рук, труднощах виконання серійних рухів, порушенні темпу та ритму рухової діяльності. Ці особливості негативно впливають на розвиток

артикуляційної моторики, мовленнєвого дихання, координації голосу та артикуляції.

У дітей із фонетико-фонематичними порушеннями, дизартрією, загальним недорозвиненням мовлення часто відзначаються труднощі моторного планування, уповільнене формування дій за зразком, нестійкість моторних програм. Такі порушення ускладнюють автоматизацію звуків, формування чіткої звуковимови та розвиток фонематичного сприймання. Недостатній рівень розвитку дрібної моторики також може впливати на темп мовлення, його плавність і чіткість.

Важливим аспектом є те, що розвиток дрібної моторики сприяє формуванню довільної регуляції діяльності. У процесі виконання точних рухів дитина навчається зосереджувати увагу, контролювати власні дії, дотримуватися послідовності та інструкцій. Ці навички є необхідними для мовленнєвої діяльності, оскільки мовлення також вимагає довільності, самоконтролю та планування.

У наукових дослідженнях зазначається, що систематичне включення вправ на розвиток дрібної моторики у корекційно-логопедичну роботу сприяє підвищенню ефективності формування мовлення. Розвиток моторної сфери позитивно впливає на артикуляційну готовність, активізацію словникового запасу, формування граматичних конструкцій та розвиток зв'язного мовлення.

Таким чином, дрібна моторика та мовлення функціонують як взаємопов'язані та взаємозумовлені системи. Удосконалення моторних навичок створює нейрофізіологічні та психолого-педагогічні передумови для розвитку мовлення, а мовленнєва активність, у свою чергу, сприяє формуванню довільних рухових дій. Це обґрунтовує доцільність комплексного підходу до корекційної роботи, який передбачає обов'язкове включення вправ на розвиток дрібної моторики у логопедичну практику.

1.3. Конструктивні ігри як засіб розвитку дрібної моторики та мовлення

У сучасній системі дошкільної та спеціальної освіти конструктивні ігри розглядаються як ефективний педагогічний і корекційно-розвивальний засіб, що забезпечує комплексний вплив на моторний, когнітивний і мовленнєвий розвиток дитини. Особливої актуальності вони набувають у роботі з дітьми, які мають мовленнєві порушення, оскільки поєднують у собі ігрову діяльність, предметно-практичні дії та мовленнєву активність.

Конструктивна діяльність передбачає створення певного об'єкта або моделі з окремих елементів шляхом цілеспрямованих маніпуляцій руками. До конструктивних ігор належать ігри з різними видами конструкторів, будівельними матеріалами, мозаїками, блоками, пазлами, а також іншими дрібними предметами, що потребують точних і координованих рухів пальців. У процесі такої діяльності дитина активно залучає дрібну моторику рук, розвиває зорово-моторну координацію та навички моторного планування.

Педагогічна цінність конструктивних ігор полягає в тому, що вони мають багаторівневий характер і можуть бути адаптовані до різного віку та рівня розвитку дитини. Залежно від поставленої мети, конструктивні ігри можуть виконувати навчальну, корекційну, розвивальну та виховну функції. Для дітей дошкільного віку ігровий характер діяльності є провідним, що забезпечує високий рівень мотивації та позитивний емоційний фон під час занять.

У контексті розвитку дрібної моторики конструктивні ігри сприяють формуванню точних диференційованих рухів пальців, удосконаленню координації обох рук, розвитку сили та витривалості дрібних м'язів кисті. Регулярне виконання конструктивних дій формує моторні навички, необхідні для подальшого оволодіння графомоторними уміннями, зокрема підготовки руки до письма.

Важливим аспектом є вплив конструктивних ігор на мовленнєвий розвиток дитини. У процесі конструювання активізується різноманітне мовлення: дитина називає деталі та їхні властивості, коментує власні дії, формулює задум, пояснює

послідовність виконання роботи. Це сприяє збагаченню словникового запасу, формуванню граматичних конструкцій, розвитку зв'язного мовлення та комунікативних навичок.

Для дітей із мовленнєвими порушеннями особливо цінним є поєднання моторного й мовленнєвого компонентів у межах однієї діяльності. Під час виконання конструктивних завдань дитина одночасно тренує дрібну моторику рук і засвоює мовленнєві моделі, що підсилює корекційний ефект. Конструктивні ігри дозволяють природно включати мовленнєві завдання без перевантаження дитини, у формі гри.

У логопедичній практиці конструктивні ігри можуть використовуватися на різних етапах корекційної роботи. На початковому етапі вони застосовуються для розвитку загальної та дрібної моторики, формування інтересу до занять і встановлення емоційного контакту з дитиною. На наступних етапах конструктивна діяльність використовується для автоматизації звуків, розвитку фонематичних процесів, формування лексико-граматичних структур та зв'язного мовлення.

Важливою перевагою конструктивних ігор є можливість варіювання складності завдань. Педагог може пропонувати дитині як прості дії за зразком, так і більш складні завдання на самостійне моделювання, що дозволяє враховувати індивідуальні можливості та темп роботи кожної дитини. Це особливо значущо у роботі з дітьми з мовленнєвими порушеннями, які потребують індивідуалізованого підходу.

Крім того, конструктивні ігри сприяють розвитку пізнавальних процесів — уваги, пам'яті, мислення, уяви. У процесі конструювання дитина навчається планувати власну діяльність, прогнозувати результат, аналізувати помилки та коригувати свої дії. Такі навички є важливими для формування довільної регуляції поведінки та успішної адаптації до освітнього середовища.

Таким чином, конструктивні ігри є універсальним засобом корекційно-розвивальної роботи, який забезпечує гармонійне поєднання розвитку дрібної моторики, мовлення та пізнавальних процесів. Їх використання у логопедичній

практиці створює сприятливі умови для комплексного впливу на розвиток дітей з мовленнєвими порушеннями та підвищує ефективність корекційної роботи.

1.4. Психолого-педагогічні умови ефективного розвитку дрібної моторики дітей із мовленнєвими порушеннями засобами конструктивних ігор

Ефективний розвиток дрібної моторики у дітей із мовленнєвими порушеннями потребує спеціально організованих психолого-педагогічних умов, які забезпечують цілеспрямований, системний і корекційно орієнтований вплив. Конструктивні ігри, як комплексний засіб розвитку моторної та мовленнєвої сфер, дають позитивний результат лише за умови їх методично грамотного використання в освітньому та корекційному процесі.

Однією з провідних умов є системність і послідовність організації конструктивної діяльності. Вона передбачає поступове ускладнення завдань — від простих маніпуляцій із великими деталями до більш складних дій, що вимагають точних координованих рухів, дотримання зразка або словесної інструкції. Регулярність занять, повторюваність вправ і закріплення сформованих навичок сприяють формуванню стійких моторних програм і підвищують ефективність корекційного впливу.

Важливою психолого-педагогічною умовою є обов'язковий мовленнєвий супровід конструктивної діяльності. У процесі виконання ігрових завдань педагог стимулює дитину до називання деталей, опису власних дій, пояснення задуму та результату. Таке мовленнєве включення активізує лексичні та граматичні структури, сприяє розвитку зв'язного мовлення й забезпечує інтеграцію моторного та мовленнєвого компонентів діяльності.

Не менш значущим є урахування індивідуальних особливостей дітей з мовленнєвими порушеннями. Рівень розвитку дрібної моторики, темп виконання завдань, здатність до концентрації уваги, особливості емоційно-вольової сфери мають бути враховані під час добору конструктивних ігор і визначення

складності завдань. Індивідуалізація освітнього процесу дає змогу уникнути перевантаження дитини та забезпечити позитивну динаміку розвитку.

Важливою умовою ефективності є створення мотиваційно сприятливого ігрового середовища. Конструктивні ігри, організовані в ігровій формі, викликають у дітей зацікавлення, позитивні емоції та бажання брати участь у діяльності. Використання сюжетів, рольових елементів, творчих завдань і спільного обговорення результатів підсилює внутрішню мотивацію та сприяє формуванню довільності поведінки.

Суттєву роль відіграє організація сенсорно збагаченого предметно-просторового середовища. Різноманітність конструктивних матеріалів за формою, розміром, фактурою та способом з'єднання стимулює розвиток тактильного сприймання, зорово-моторної координації та просторових уявлень. Таке середовище сприяє формуванню точних рухових дій і розширює можливості для мовленнєвого розвитку.

Окремої уваги потребує професійна позиція педагога або логопеда, який організовує конструктивну діяльність. Фахівець має володіти методикою поєднання моторних і мовленнєвих завдань, вміти надавати чіткі інструкції, підтримувати позитивний емоційний контакт із дитиною, здійснювати своєчасну допомогу та корекцію. Педагог виступає не лише організатором діяльності, а й партнером дитини у процесі пізнання.

Завершальним етапом конструктивної діяльності є рефлексія та оцінювання результату, під час яких дитина аналізує власні дії, порівнює задум із виконанням, словесно узагальнює отриманий досвід. Такий етап сприяє розвитку самоконтролю, мовленнєвої регуляції та формуванню позитивної самооцінки.

Отже, дотримання комплексу психолого-педагогічних умов забезпечує ефективний розвиток дрібної моторики та мовлення дітей із мовленнєвими порушеннями засобами конструктивних ігор. Системний, індивідуалізований і мотиваційно спрямований підхід створює передумови для гармонійного психофізичного розвитку дитини та підвищує результативність логопедичної роботи.

Висновки до розділу 1

У першому розділі магістерської роботи здійснено комплексний теоретичний аналіз проблеми розвитку дрібної моторики у дітей з мовленнєвими порушеннями та визначено науково-методичні засади її формування засобами конструктивних ігор. Проведене дослідження дозволило систематизувати сучасні психолого-педагогічні, нейропсихологічні та логопедичні підходи до розуміння ролі дрібної моторики у загальному психічному та мовленнєвому розвитку дитини дошкільного віку.

Аналіз наукових джерел засвідчив, що дрібна моторика є складним інтегративним утворенням, яке охоплює тонку координацію рухів пальців і кисті, зорово-моторну координацію, тактильну чутливість, довільну регуляцію рухових дій та моторне планування. Її рівень розвитку виступає важливим показником загальної психофізичної зрілості дитини та є необхідною умовою формування предметно-практичної діяльності, навичок самообслуговування, графомоторних умінь і підготовки до навчання у школі.

У розділі обґрунтовано тісний взаємозв'язок дрібної моторики з мовленнєвим розвитком, що підтверджується даними нейропсихологічних досліджень. Встановлено, що рухові та мовленнєві функції мають спільну нейрофізіологічну основу, а центри, відповідальні за тонкі рухи руки, функціонально пов'язані з мовленнєвими зонами кори головного мозку. Це зумовлює взаємну активізацію моторних і мовленнєвих процесів та пояснює позитивний вплив вправ на розвиток дрібної моторики на формування звуковимови, фонематичних процесів, лексико-граматичної сторони та зв'язного мовлення.

Особливу увагу приділено характеристиці моторних порушень, які супроводжують мовленнєві розлади у дітей дошкільного віку. З'ясовано, що у дітей із фонетико-фонематичними порушеннями, дизартрією, загальним недорозвиненням мовлення спостерігаються знижена точність і координованість рухів пальців, труднощі моторного планування, недостатня сформованість довільних рухів, що негативно впливає на мовленнєву діяльність. Це

підтверджує необхідність включення вправ на розвиток дрібної моторики до структури логопедичної роботи.

У процесі теоретичного аналізу доведено, що конструктивні ігри є ефективним засобом комплексного розвитку дітей з мовленнєвими порушеннями. Вони поєднують моторну, сенсорну, когнітивну та мовленнєву активність, забезпечують розвиток точних координованих рухів, просторових уявлень, довільної регуляції та мовленнєвої активності. Конструктивна діяльність створює сприятливі умови для активного мовленнєвого супроводу дій, збагачення словникового запасу, формування граматичних структур і розвитку зв'язного мовлення.

Встановлено, що конструктивні ігри мають значний корекційний потенціал завдяки своїй ігровій природі, що сприяє підвищенню мотивації, зниженню емоційної напруги та формуванню позитивного ставлення дітей до корекційно-розвивальних занять. Їх використання дозволяє варіювати рівень складності завдань, забезпечувати індивідуальний підхід і враховувати особливості психічного розвитку кожної дитини.

У розділі визначено основні психолого-педагогічні умови ефективного розвитку дрібної моторики засобами конструктивних ігор. До них належать системність і послідовність організації занять, обов'язковий мовленнєвий супровід діяльності, індивідуалізація завдань, створення мотиваційно сприятливого ігрового середовища, сенсорно збагачений предметно-просторовий простір, а також професійна компетентність педагога або логопеда.

Особливе значення надано ролі педагога як організатора та партнера дитини у конструктивній діяльності. Визначено, що ефективність корекційного впливу значною мірою залежить від уміння фахівця поєднувати моторні та мовленнєві завдання, здійснювати педагогічну підтримку, забезпечувати позитивний емоційний контакт і стимулювати рефлексію результатів діяльності дитини.

Отже, теоретичний аналіз проблеми дозволяє зробити висновок, що розвиток дрібної моторики є важливою складовою корекційно-логопедичної роботи з дітьми, які мають мовленнєві порушення. Конструктивні ігри, за умови

дотримання визначених психолого-педагогічних умов, виступають ефективним засобом комплексного впливу на моторний і мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку. Отримані теоретичні положення слугували підґрунтям для розробки та впровадження експериментальної методики, представленої у другому розділі магістерської роботи.

Узагальнений зміст визначених умов подано в таблиці 1.1, що відображає напрями корекційного впливу та їх функціональне значення.

Таблиця 1.1

Умови реалізації розвитку дрібної моторики засобами конструктивних ігор

Напрямок корекційної роботи	Функціональне значення
Поетапність формування дій	Забезпечує поступове ускладнення моторних програм
Мовленнєве супроводження	Сприяє активізації мовленнєвих механізмів
Урахування індивідуальних особливостей	Підвищує ефективність корекційного впливу
Сенсорне різноманіття матеріалів	Розвиває тактильні та зорово-моторні відчуття
Мотиваційна підтримка	Формує позитивне ставлення до діяльності

Отже, результати теоретичного аналізу, викладені в першому розділі, слугують концептуальною основою для подальшого експериментального дослідження та підтверджують доцільність використання конструктивних ігор як засобу цілеспрямованого розвитку дрібної моторики й мовлення у дітей дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ДРІБНОЇ МОТОРИКИ ДІТЕЙ ІЗ МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ

2.1. Організація та методологічні засади дослідження

Експериментальне дослідження було спрямоване на перевірку ефективності конструктивних ігор як засобу розвитку дрібної моторики дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями. На цьому етапі визначалися вибірка дослідження, умови проведення експерименту, застосовані методики та критерії оцінювання.

Метою даного етапу було визначення вихідного рівня сформованості дрібної моторики та мовленнєво-моторної координації, а також обґрунтування вибору методів, які використовувалися під час експериментального впливу.

Дослідження проводилося на базі логопедичної групи закладу дошкільної освіти, у якій виховуються діти з порушеннями мовлення. У дослідженні взяли участь 12 дошкільників віком 5–6 років.

Структура експериментального дослідження передбачала визначення вибірки та характеристики учасників, добір діагностичних методик, визначення критеріїв та показників оцінювання, проведення констатувального етапу та аналіз отриманих результатів.

Оцінювання здійснювалося за такими критеріями: координація та точність рухів пальців і кисті, сила дрібних м'язів руки, рівень зорово-моторної координації, сформованість графомоторних навичок, здатність діяти за зразком та словесною інструкцією, мовленнєвий супровід моторних дій. Застосування комплексу взаємодоповнювальних методів забезпечило валідність та надійність отриманих результатів.

2.2. Констатувальний етап дослідження: методики, показники та результати

Констатувальний етап був спрямований на визначення вихідного рівня розвитку дрібної моторики, візуально-моторної координації, графомоторних навичок та мовленнєво-моторної взаємодії у дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями. Отримані результати стали основою для подальшого планування формувального етапу.

У дослідженні взяли участь 6 дітей віком 5–6 років, які мали такі логопедичні діагнози: фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення (3 дитини), загальне недорозвинення мовлення II–III рівня (2 дитини), стерта дизартрія (1 дитина). Усі діти мали супутні порушення дрібної моторики різного ступеня вираженості.

Для оцінювання стану дрібної моторики застосовувалися проби на координацію рухів пальців, силу та точність рухів кисті, графомоторні завдання, вправи на візуально-моторну координацію, а також завдання на мовленнєво-моторну взаємодію. Діти виконували пальчикові пози, серійні рухи в заданому темпі, обведення та штрихування фігур, конструювання за зразком і схемою, коментування власних дій.

Оцінювання здійснювалося за такими критеріями: точність рухів пальців, швидкість виконання рухових дій, здатність до моторного планування, рівень зорово-моторної координації, сформованість графомоторних навичок та рівень мовленнєвого супроводу діяльності. За кожним критерієм визначалися високий, середній та низький рівні сформованості.

Результати констатувального етапу засвідчили переважання низького рівня розвитку дрібної моторики. Найбільш виражені порушення спостерігалися у швидкості рухів, зорово-моторній координації та моторному плануванні. Графомоторні навички також мали недостатній рівень сформованості, що проявлялося у нерівності ліній, нестабільному натиску та порушенні темпу. Мовленнєвий супровід діяльності був ситуативним, обмеженим за обсягом та змістом.

Отримані результати підтвердили необхідність цілеспрямованої корекційної роботи з розвитку дрібної моторики та мовленнєво-моторної взаємодії засобами конструктивної діяльності.

2.2.1. Діагностичні методики дослідження рівня розвитку дрібної моторики рук у дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями

У даному пункті представлено комплекс діагностичних методик, які застосовувалися під час проведення констатувального та контрольного етапів експериментального дослідження з метою визначення рівня розвитку дрібної моторики рук у дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями.

Використані діагностичні методики спрямовані на комплексне вивчення стану дрібної моторики рук, зорово-моторної координації, графомоторних навичок, а також узгодженості мовленнєвої та рухової діяльності дітей. Добір методик здійснювався з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дітей, а також специфіки мовленнєвих порушень.

Результати виконання кожної діагностичної методики аналізувалися за якісними та кількісними показниками, на основі яких визначався рівень розвитку дрібної моторики рук: низький рівень, середній рівень або високий рівень.

1. Проба «Кільця» (за Олександром Запорожцем)

Метою даної методики є виявлення рівня сформованості координації, точності та диференціації рухів пальців рук, а також здатності до перемикування рухових програм.

Процедура проведення методики полягає у наступному. Дитині пропонується по черзі з'єднувати великий палець руки з вказівним, середнім, безіменним пальцями та мізинцем у заданій послідовності. Завдання виконується спочатку правою рукою, а потім лівою рукою. За необхідності педагог попередньо демонструє зразок правильного виконання завдання.

Під час виконання завдання фіксуються такі показники: швидкість виконання рухів, точність з'єднання пальців, плавність та ритмічність рухів, наявність або відсутність лишнього м'язового напруження, синкінезій та помилок у послідовності виконання рухів.

Критерії оцінювання результатів виконання проби.

Високий рівень характеризується швидким, точним та ритмічним виконанням завдання без помилок і без видимого напруження.

Середній рівень визначається наявністю незначних труднощів у темпі або точності виконання, поодинокими помилками, які дитина здатна виправити самостійно.

Низький рівень виявляється у повільному темпі виконання, значних труднощах у координації рухів пальців, чисельних помилках та потребі у допомозі дорослого.

2. Проба «Пальчикові пози»

Метою даної діагностичної методики є визначення рівня сформованості моторного планування, довільної регуляції рухів пальців рук, а також здатності дитини до наслідування рухового зразка.

Процедура проведення методики полягає в наступному. Педагог демонструє дитині певні положення пальців однієї чи обох рук. Дитині пропонується розглянути положення пальців, після чого самостійно відтворити побачену пальчикову позицію. Завдання виконуються поступово — від простих до більш складних, із залученням більшої кількості пальців та обох рук одночасно. У разі потреби педагог може повторно продемонструвати зразок.

Під час виконання завдання фіксуються такі показники: точність відтворення заданих пальчикових позицій, кількість спроб, необхідних для правильного виконання, швидкість виконання рухів, а також потреба дитини у словесній чи практичній допомозі з боку дорослого.

Критерії оцінювання результатів.

Високий рівень розвитку характеризується точним та швидким відтворенням пальчикових позицій з першої спроби без сторонньої допомоги.

Середній рівень визначається наявністю незначних помилок у відтворенні пальчикових позицій або потребою у повторному показі зразка. Низький рівень виявляється у значних труднощах під час відтворення пальчикових позицій, багаторазових помилках та необхідності постійної допомоги з боку педагога.

3. Графомоторні проби

Метою графомоторних проб є дослідження рівня сформованості графомоторних навичок, координації рухів руки, точності та плавності рухів, а також готовності дитини до оволодіння листом.

Процедура проведення полягає у виконанні дитиною низки графічних завдань. Дитині пропонується обвести геометричні фігури за контуром, виконати штрихування у заданому напрямку, а також скопіювати прості графічні зображення. Усі завдання виконуються олівцем на аркуші паперу у спокійному темпі, без обмеження часу.

Під час виконання завдань оцінюються такі показники: якість та чіткість ліній, сила натиску олівця, рівномірність рухів, дотримання заданого напрямку, темп виконання завдань, а також рівень втомлюваності дитини.

Критерії оцінювання результатів.

Високий рівень характеризується рівними та чіткими лініями, стабільним натиском, плавними та скоординованими рухами.

Середній рівень визначається незначними порушеннями рівномірності ліній, нестабільністю натиску чи уповільненим темпом виконання.

Низький рівень виявляється у нерівних лініях, надмірному чи слабкому натиску, порушенні напрямку рухів, швидкої втомлюваності.

4. Завдання на розвиток візуально-моторної координації

Метою даної методики є визначення рівня узгодженості зорового сприймання та рухових дій, а також здатності дитини виконувати конструктивні завдання за зразком та схемою.

Процедура проведення полягає у виконанні дитиною конструктивних завдань з використанням деталей конструктора. Дитині пропонується скласти

модель за готовим зразком, відтворити конструкцію за графічною схемою, а також виконати завдання на просторове орієнтування із застосуванням зрозуміти «праворуч», «ліворуч», «над», «під». Педагог спостерігає за послідовністю виконання дій та рівнем самостійності дитини.

Під час виконання завдань фіксуються такі показники: точність відтворення зразка або схеми, правильність просторового розміщення деталей, дотримання послідовності дій, рівень самостійності під час виконання завдань.

Критерії оцінювання результатів.

Високий рівень характеризується точним та самостійним виконанням завдань без помилок.

Середній рівень визначається наявністю окремих помилок, які дитина здатна виправити після словесної підказки.

Низький рівень виявляється у значних труднощах під час виконання завдань, порушення просторових уявлень та потреби у постійній допомозі дорослого.

5. Мовленнєво-моторна проба

Метою мовленнєво-моторної проби є визначення рівня узгодженості мовленнєвої та рухової діяльності дитини під час виконання практичних завдань.

Процедура проведення полягає в тому, що під час виконання конструктивного або моторного завдання дитині пропонується коментувати власні дії, називати використані предмети, описувати послідовність виконання завдання та результат своєї діяльності. Педагог не перериває дитину, а лише за потреби стимулює мовленнєву активність запитаннями.

Під час аналізу результатів оцінюються такі показники: узгодженість мовлення та рухів, активність словарного запасу, граматична правильність мовлення, зв'язність та повнота висловлювань.

Критерії оцінювання результатів.

Високий рівень характеризується чітким, послідовним і граматичним правильним мовленнєвим супроводженням дій.

Середній рівень визначається мовленнєвим супроводом з окремими паузами, неточностями чи потребою у стимуляції.

Низький рівень виявляється у відсутності або значних труднощах мовленнєвого супроводу власних дій.

2.2.2. Критерії та рівні оцінювання розвитку дрібної моторики рук у дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями

У даному пункті представлено систему критеріїв та рівнів оцінювання розвитку дрібної моторики рук у дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями, яка застосовувалася під час констатувального та контрольного етапів експериментального дослідження.

Запропонована система оцінювання ґрунтується на комплексному підході до аналізу моторної діяльності дитини та враховує як якісні, так і кількісні показники виконання діагностичних і формувальних завдань. Оцінювання здійснювалося на основі безпосереднього спостереження за діяльністю дитини, аналізу результатів виконання вправ і завдань, а також узагальнення отриманих даних.

Критерії оцінювання розвитку дрібної моторики рук:

Точність рухів пальців рук.

Даний критерій відображає здатність дитини виконувати цілеспрямовані, чіткі та скоординовані рухи пальців рук під час маніпулятивної та конструктивної діяльності. Оцінюється правильність виконання рухів, відсутність зайвих напружень, синкінезій та помилок.

Швидкість виконання рухових дій.

Критерій характеризує темп виконання завдань, здатність дитини підтримувати оптимальну швидкість рухів без втрати якості виконання та надмірної втомлюваності.

Моторне планування.

Даний критерій відображає здатність дитини усвідомлювати послідовність дій, планувати власну діяльність, передбачати результат виконання завдання та коригувати власні дії у процесі виконання.

Зорово-моторна координація.

Критерій характеризує узгодженість зорового сприймання та рухових дій, уміння дитини діяти за зразком, схемою або просторовими орієнтирами.

Графомоторні навички.

Даний критерій відображає рівень сформованості навичок виконання графічних дій, зокрема якість ліній, силу натиску, рівномірність рухів та здатність до копіювання графічних зображень.

Мовленнєвий супровід рухової діяльності.

Критерій характеризує здатність дитини коментувати власні дії, узгоджувати мовлення з рухами, використовувати відповідний словниковий запас та граматично правильні висловлювання.

Рівні сформованості розвитку дрібної моторики рук:

Низький рівень розвитку.

Характеризується наявністю значних труднощів під час виконання рухових та конструктивних завдань. Рухи пальців неточні, повільні або надмірно напружені, спостерігаються численні помилки та порушення послідовності дій. Дитина не здатна самостійно планувати власну діяльність, потребує постійної допомоги та контролю з боку дорослого. Мовленнєвий супровід дій відсутній або значно обмежений.

Середній рівень розвитку.

Відзначається виконанням завдань із частковою допомогою дорослого. Рухи пальців загалом скоординовані, однак можливі окремі неточності або уповільнений темп виконання. Дитина здатна планувати діяльність за умови словесної підтримки, допускає поодинокі помилки, які може виправити після підказки. Мовленнєвий супровід дій недостатньо розгорнутий, проте зрозумілий.

Високий рівень розвитку.

Характеризується самостійним, точним і швидким виконанням завдань без сторонньої допомоги. Рухи пальців чіткі, плавні та скоординовані, дії виконуються у правильній послідовності. Дитина здатна самостійно планувати та контролювати власну діяльність. Мовленнєвий супровід дій є розгорнутим, логічним і граматично правильним.

Запропоновані критерії та рівні оцінювання забезпечують об'єктивний та комплексний аналіз рівня розвитку дрібної моторики рук у дітей з мовленнєвими порушеннями та дозволяють визначити ефективність формувальної роботи, проведеної засобами конструктивних ігор.

2.2.3. Індивідуальні протоколи обстеження рівня розвитку дрібної моторики рук у дітей з мовленнєвими порушеннями

У цьому пункті подано індивідуальні протоколи обстеження рівня розвитку дрібної моторики рук у дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями, які брали участь у педагогічному експерименті, спрямованому на розвиток дрібної моторики рук засобами конструктивних ігор.

Обстеження проводилося відповідно до завдань дослідження у два етапи:

перший етап — констатувальний, який здійснювався до початку формувальної корекційно-розвивальної роботи;

другий етап - контрольний, який проводився після завершення формувального етапу експерименту.

Метою обстеження було визначення початкового та підсумкового рівнів розвитку дрібної моторики рук у дітей з мовленнєвими порушеннями, а також виявлення динаміки змін під впливом спеціально організованої корекційно-розвивальної роботи з використанням конструктивних ігор.

Оцінювання рівня розвитку дрібної моторики рук здійснювалося за такими критеріями:

Точність та координованість рухів пальців рук.

Здатність до виконання цілеспрямованих маніпулятивних дій із дрібними предметами.

Рівень зорово-моторної координації.

Рівень самостійності дитини під час виконання завдань.

За результатами обстеження визначалися такі рівні розвитку дрібної моторики рук: низький рівень, середній рівень та високий рівень.

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПРОТОКОЛ ОБСТЕЖЕННЯ № 1

Прізвище, ім'я, по батькові дитини: Бодоряк Софія Іванівна

Вік дитини: п'ять років

Тип мовленнєвого порушення: фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення

На констатувальному етапі експерименту дитина виявляла недостатній рівень розвитку дрібної моторики рук. Під час виконання завдань спостерігалася неточність рухів пальців, загальмований темп діяльності, труднощі у виконанні координованих дій обома руками. Маніпуляції з дрібними предметами супроводжувалися напруженням, дитина швидко втомлювалася та потребувала постійної допомоги з боку дорослого. Рівень розвитку дрібної моторики рук до експерименту було визначено як низький.

Результати обстеження після завершення формувального етапу експерименту

Після проведення корекційно-розвиву

Рівень розвитку дрібної моторики рук після експерименту було визначено як середній .

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПРОТОКОЛ ОБСТЕЖЕННЯ № 2

Прізвище, ім'я, по батькові дитини: Комлев Федір Максимович

Вік дитини: шість років

Тип мовленнєвого порушення: Загальне недорозвинення мовлення другого рівня

Результати обстеження до початку формувального етапу експерименту.

На початковому етапі експерименту дитина виявляла низький рівень розвитку дрібної моторики рук. Спостерігалися значні труднощі під час виконання точних маніпуляцій з дрібними деталями, недостатній рівень зорово-моторної координації, нестійкий темп діяльності. Дитина часто помилялася під час виконання завдань за зразком.

Після завершення формувального етапу експерименту спостерігалось покращення показників розвитку дрібної моторики рук. Дитина більш упевнено виконувала завдання, точніше орієнтувалася у схемах, рідше зверталася за допомогою та виявляла більшу самостійність у конструктивній діяльності.

Рівень розвитку дрібної моторики рук після експерименту був визначений як середній.

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПРОТОКОЛ ОБСТЕЖЕННЯ № 3

Прізвище, ім'я, по батькові дитини: Ясюк Злата Святославовна

Вік дитини: п'ять років

Тип мовленнєвого порушення: стерта форма дизартрії

На констатувальному етапі експерименту дитина демонструвала середній рівень розвитку дрібної моторики рук. Маніпулятивні дії виконувалися досить точно, проте виникали труднощі під час виконання більш складних координованих рухів та збереження сталого темпу діяльності.

Рівень розвитку дрібної моторики рук до початку формувального етапу експерименту було визначено як середній.

Після завершення формувального етапу експерименту було зафіксовано значне підвищення рівня розвитку дрібної моторики рук. Дитина виконувала завдання швидко, точно та самостійно, демонструвала високий рівень зорово-моторної координації та впевненість у конструктивній діяльності.

Рівень розвитку дрібної моторики рук після експерименту було визначено як високий.

Таблиця 2.1

ПІБ дитини	Вік	Тип мовленнєвого порушення	Рівень розвитку дрібної моторики	Рівень розвитку дрібної

			рук до експерименту	моторики рук після експерименту
Бодоряк Софія Іванівна	п'ять років	фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення	низький рівень	середній рівень
Комлев Федір Максимович	шість років	загальне недорозвинення мовлення другого рівня	низький рівень	середній рівень
Ясюк Злата Святославівна	п'ять років	стерта форма дизартрії	середній рівень	високий рівень

Результати індивідуальних та узагальнених протоколів обстеження доводять наявність позитивної динаміки розвитку дрібної моторики рук у дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями після проведення формувального етапу експерименту. Це підтверджує ефективність розробленої та впровадженої системи корекційно-розвивальної роботи засобами конструктивних ігор.

2.3. Формувальний етап дослідження: зміст, структура та методичне забезпечення програми розвитку дрібної моторики

Формувальний етап був спрямований на перевірку ефективності спеціально розробленої корекційно-розвивальної програми, що базувалася на використанні конструктивних ігор як засобу розвитку дрібної моторики, зорово-моторної координації, графомоторних навичок і мовленнєво-моторної взаємодії.

Програма реалізовувалася протягом 8 тижнів і включала 16 занять тривалістю 25–30 хвилин. Вона поєднувала вправи на розвиток дрібної моторики, маніпулювання дрібними елементами, конструювання за схемами та зразками різного рівня складності, творчі конструктивні завдання, графомоторні вправи та мовленнєві завдання, інтегровані у предметно-практичну діяльність.

Формувальний етап будувався за принципами поступового ускладнення, індивідуалізації, ігрової мотивації, взаємопов'язаного розвитку моторики та мовлення, а також практичної спрямованості завдань.

Заняття мали поетапну структуру: від формування базових маніпуляційних навичок до виконання складних багатоетапних завдань за словесною інструкцією та графічною схемою. Важливе місце відводилося колективному конструюванню, що сприяло розвитку комунікативних навичок, а також творчим моделям, які стимулювали самостійність та мовленнєву активність дітей.

Очікуваними результатами формувального етапу були підвищення точності та координації рухів пальців, формування вмінь діяти за схемою та зразком, покращення графомоторних навичок, активізація мовлення, розвиток довільної регуляції діяльності, організованості та самостійності.

2.3.1. План формувальної роботи з розвитку дрібної моторики рук у дітей з мовленнєвими порушеннями засобами конструктивних ігор

У даному пункті представлено орієнтовний перспективний план формувальної роботи, спрямованої на розвиток дрібної моторики рук у дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями засобами конструктивних ігор.

Формувальна робота проводилася у межах педагогічного експерименту та була організована з урахуванням вікових, індивідуальних та психофізичних особливостей дітей з мовленнєвими порушеннями. Зміст занять будувався за принципом поступового ускладнення завдань, систематичності та наступності.

Перспективний план розрахований на вісім тижнів і передбачає проведення шістнадцяти корекційно-розвивальних занять, по два заняття на тиждень. Тривалість одного заняття становить від двадцяти п'яти до тридцяти хвилин.

Основною метою формувальної роботи є розвиток дрібної моторики рук у дітей з мовленнєвими порушеннями шляхом систематичного використання конструктивних ігор із одночасною активізацією мовленнєвої діяльності.

Таблиця 2.2

Тиждень	Тема заняття	Основні корекційно-розвивальні завдання
Перший тиждень	Ознайомлення з конструктором	Формування базових маніпулятивних умінь, розвиток рухів пальців рук, навчання елементарним способам дій з деталями конструктора
Другий тиждень	Побудова простих моделей	Розвиток наслідувальних дій, формування просторових уявлень, удосконалення координації рухів рук
Третій тиждень	Конструювання за зоровою схемою	Формування зорово-моторної координації, розвиток умінь діяти за зразком та схемою
Четвертий тиждень	Будівництво споруд	Розвиток моторного планування, узгодженості рухів обох рук, удосконалення точності дій
П'ятий тиждень	Дія за словесною інструкцією	Формування довільної регуляції рухів, розвиток слухової уваги та мовленнєвого супроводу дій
Шостий тиждень	Колективне конструювання	Формування комунікативних умінь, навичок взаємодії, розвиток просторових уявлень
Сьомий тиждень	Творче конструювання	Розвиток самостійності, ініціативності, творчого мислення та дрібної моторики
Восьмий тиждень	Підсумкове заняття	Узагальнення та закріплення сформованих умінь і навичок, оцінювання результатів формувальної роботи

Розгорнута характеристика етапів формувальної роботи

Перший тиждень. Ознайомлення з конструктором.

На даному етапі формувальної роботи основна увага приділялася формуванню базових маніпулятивних умінь. Діти знайомилися з деталями конструктора, вчилися брати їх пальцями, з'єднувати та роз'єднувати, розрізняти деталі за кольором, формою та розміром. Особлива увага приділялася розвитку точності та координованості рухів пальців рук.

Другий тиждень. Побудова простих моделей.

Заняття цього тижня були спрямовані на розвиток наслідувальної діяльності. Діти будували прості моделі за зразком педагога, відтворювали послідовність дій, формували початкові просторові уявлення. Відбувалося подальше удосконалення дрібної моторики та зорово-моторної координації.

Третій тиждень. Конструювання за зоровою схемою. На цьому етапі формувалася здатність дітей діяти за зоровою схемою. Діти навчалися співвідносити зображення зі способом виконання дії, аналізувати схему та послідовно виконувати конструктивні завдання. Це сприяло розвитку зорово-моторної координації та моторної точності.

Четвертий тиждень. Будівництво споруд.

Зміст занять був спрямований на розвиток моторного планування та узгодженості рухів обох рук. Діти виконували завдання, що потребували попереднього планування дій, вибору необхідних деталей та контролю результату діяльності.

П'ятий тиждень. Дія за словесною інструкцією.

Основна увага приділялася формуванню довільної регуляції рухів. Діти навчалися виконувати конструктивні дії за словесною інструкцією педагога без наочного зразка. Одночасно стимулювався мовленнєвий супровід власних дій.

Шостий тиждень. Колективне конструювання.

Заняття були спрямовані на формування комунікативних умінь, уміння працювати у групі, узгоджувати власні дії з діями інших дітей. Колективна діяльність сприяла розвитку дрібної моторики, просторових уявлень та мовленнєвої активності.

Сьомий тиждень. Творче конструювання.

На даному етапі діти отримували можливість самостійно обирати тему та спосіб побудови конструкції. Це сприяло розвитку самостійності, ініціативності, творчого мислення та впевненості у власних можливостях.

Восьмий тиждень. Підсумкове заняття.

Підсумкове заняття було спрямоване на узагальнення та закріплення сформованих умінь і навичок. Проводилося повторне виконання завдань, що використовувалися на початкових етапах роботи, з метою порівняння результатів та оцінювання ефективності формувального впливу.

Загальний висновок до додатка

Реалізація запропонованого перспективного плану формувальної роботи забезпечила систематичний та послідовний розвиток дрібної моторики рук у дітей з мовленнєвими порушеннями та створила умови для підвищення ефективності корекційно-розвивальної діяльності засобами конструктивних ігор.

2.3.2. Зразки вправ і конструктивних завдань для розвитку дрібної моторики рук у дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями

У даному пункті представлено зразки вправ і конструктивних завдань, які використовувалися під час формувального етапу експериментального дослідження з метою розвитку дрібної моторики рук у дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями.

Запропоновані вправи поєднують у собі маніпулятивну, конструктивну та мовленнєву діяльність і спрямовані на розвиток точності, координованості та довільності рухів пальців рук, зорово-моторної координації, моторного планування, а також мовленнєвого супроводу власних дій. Вправи добиралися з урахуванням вікових можливостей дітей, поступово ускладнювалися та застосовувалися у системі корекційно-розвивальної роботи.

Вправа «Вежа»

Мета вправи — розвиток дрібної моторики рук, точності та координованості рухів пальців, формування навичок послідовних маніпулятивних дій, активізація мовленнєвої діяльності.

Процедура виконання вправи.

Дитині пропонується побудувати вежу з шести–восьми деталей конструктора. Педагог звертає увагу дитини на необхідність акуратного з'єднання деталей та дотримання вертикального розміщення конструкції. У процесі виконання вправи дитина називає колір кожної деталі, її розмір, а також коментує послідовність власних дій.

Показники оцінювання.

Під час виконання вправи оцінюється точність рухів пальців, координація обох рук, здатність утримувати конструкцію у вертикальному положенні, самостійність виконання завдання, а також активність мовленнєвого супроводу.

Очікуваний результат.

Формування навичок цілеспрямованих маніпулятивних дій, покращення координації рухів пальців рук, активізація словникового запасу.

Вправа «Міст»

Мета вправи — розвиток зорово-моторної координації, просторових уявлень, уміння діяти за зразком та схемою, удосконалення дрібної моторики рук.

Процедура виконання вправи.

Дитині пропонується графічна схема конструкції мосту. Орієнтуючись на схему, дитина викладає конструкцію з деталей конструктора, дотримуючись просторових орієнтирів, таких як «ліворуч», «праворуч», «над», «під». Педагог контролює послідовність виконання дій та за потреби надає словесні підказки.

Показники оцінювання.

Оцінюється точність відтворення схеми, правильність просторового розміщення деталей, узгодженість зорового сприймання та рухових дій, рівень самостійності дитини.

Очікуваний результат.

Розвиток зорово-моторної координації, формування просторових уявлень, удосконалення конструктивних навичок.

Вправа «Будинок»

Мета вправи — розвиток довільної регуляції рухів, моторного планування, здатності виконувати дії за словесною інструкцією, а також стимулювання мовленнєвої активності.

Процедура виконання вправи.

Дитині пропонується побудувати модель будинку за словесною інструкцією педагога без використання наочного зразка. Наприклад: «Візьми два великі

кубики, постав їх поруч. Зверху поклади дах». Під час виконання вправи дитина слухає інструкцію, планує послідовність дій та виконує завдання самостійно.

Показники оцінювання.

Оцінюється точність виконання словесної інструкції, послідовність дій, координація рухів пальців рук, рівень довільної уваги та самостійності.

Очікуваний результат.

Формування навичок моторного планування, розвиток довільності та мовленнєвої регуляції рухової діяльності.

Графомоторне завдання після конструювання

Мета завдання — розвиток графомоторних навичок, координації рухів руки, перенесення просторового образу у графічну діяльність.

Процедура виконання завдання.

Після завершення конструктивної вправи дитині пропонується зобразити власну модель у зошиті або на аркуші паперу. Дитина малює побудовану конструкцію, намагаючись передати основні елементи, їх форму та розміщення.

Показники оцінювання.

Оцінюється точність відтворення моделі, якість ліній, сила натиску, узгодженість рухів руки, темп виконання завдання.

Очікуваний результат.

Удосконалення графомоторних навичок, розвиток зорово-моторної координації, підготовка до письма.

Загальний висновок до додатка

Запропоновані зразки вправ і конструктивних завдань забезпечують комплексний вплив на розвиток дрібної моторики рук у дітей з мовленнєвими порушеннями та сприяють формуванню моторних, зорово-моторних і мовленнєвих умінь у процесі конструктивної діяльності.

2.4. Контрольно-узагальнювальний етап дослідження: аналіз результатів та динаміки розвитку дрібної моторики

Контрольно-узагальнювальний етап був спрямований на визначення ефективності формувальної програми. Повторно застосовувалися ті самі методики, що й на констатувальному етапі, що забезпечило можливість коректного порівняння результатів.

Обстеження проводилося індивідуально з кожною дитиною в однакових умовах і без додаткових підказок, що дозволило оцінити реальний рівень сформованості досліджуваних показників.

Порівняльний аналіз результатів засвідчив суттєву позитивну динаміку у розвитку дрібної моторики. Значно підвищилися показники точності та швидкості рухів, покращилося моторне планування, зросла здатність діяти за схемою та словесною інструкцією. Графомоторні навички стали більш стабільними, зменшилася кількість помилок під час штрихування та копіювання. Мовленнєвий супровід діяльності став більш розгорнутим, логічним і змістовним.

Отримані результати підтверджують високу ефективність конструктивних ігор як засобу розвитку дрібної моторики та мовленнєво-моторної взаємодії у дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями.

Висновки до розділу 2

«Дослідно-експериментальне дослідження розвитку дрібної моторики дітей із мовленнєвими порушеннями»

Другий розділ магістерської роботи присвячено організації та проведенню дослідно-експериментальної роботи, спрямованої на вивчення стану та динаміки розвитку дрібної моторики у дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями. Експериментальне дослідження дало змогу перевірити доцільність і результативність використання конструктивних ігор як засобу корекційно-розвивального впливу.

На етапі організації дослідження було визначено вибірку учасників, окреслено умови проведення експерименту, підібрано діагностичний

інструментарій та сформульовано критерії оцінювання рівня розвитку дрібної моторики й мовленнєво-моторної взаємодії. Комплексний характер застосованих методик забезпечив можливість всебічного аналізу моторних, графомоторних і мовленнєвих проявів у дітей із різними формами мовленнєвих порушень.

Результати констатувального етапу засвідчили наявність значних труднощів у розвитку дрібної моторики більшості обстежених дітей. Було виявлено недостатню точність і узгодженість рухів пальців, низький рівень зорово-моторної координації, порушення моторного планування та нестійкість графомоторних навичок. Мовленнєвий супровід рухової діяльності мав фрагментарний характер, відзначався обмеженим словниковим запасом і труднощами у побудові зв'язних висловлювань. Отримані дані підтвердили необхідність цілеспрямованого формувального впливу.

Формувальний етап експерименту передбачав реалізацію спеціально розробленої корекційно-розвивальної програми, основу якої становили конструктивні ігри. Програма була побудована з урахуванням принципів поетапності, поступового ускладнення завдань, індивідуального підходу та поєднання моторної й мовленнєвої активності. У процесі занять діти виконували маніпулятивні, конструктивні та графомоторні завдання, які супроводжувалися мовленнєвими інструкціями й коментарями, що сприяло інтегрованому розвитку рухової та мовленнєвої сфер.

Контрольно-узагальнювальний етап дозволив оцінити ефективність реалізованої програми. Порівняння результатів констатувального та підсумкового обстежень виявило позитивну динаміку за всіма основними показниками. У дітей покращилися точність і темп виконання дрібних рухів, зросла здатність до моторного планування, підвищився рівень зорово-моторної координації та стабільності графомоторних навичок. Мовленнєвий супровід діяльності став більш усвідомленим, розгорнутим і логічно впорядкованим.

Узагальнені результати експериментального дослідження свідчать про ефективність конструктивних ігор як засобу розвитку дрібної моторики та

мовленнєво-моторної взаємодії у дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями. Отримані дані підтверджують доцільність упровадження запропонованої програми в практику логопедичної роботи закладів дошкільної освіти.

Таблиця 2.1

Показники розвитку	Етап дослідження	Низький рівень (%)	Середній рівень (%)	Достатній рівень (%)
Точність рухів пальців	Констатувальний	67	33	0
	Контрольний	17	50	33
Швидкість виконання рухів	Констатувальний	83	17	0
	Контрольний	17	50	33
Зорово-моторна координація	Констатувальний	67	33	0
	Контрольний	17	50	33
Моторне планування	Констатувальний	83	17	0
	Контрольний	33	50	17
Графомоторні навички	Констатувальний	67	33	0
	Контрольний	17	50	33
Мовленнєвий супровід діяльності	Констатувальний	83	17	0
	Контрольний	33	50	17

Примітка:

Низький рівень — виражені труднощі виконання завдань;

Середній рівень — виконання з окремими помилками;

Достатній рівень — самостійне та правильне виконання.

Дані, подані в таблиці 2.1, свідчать про суттєві зміни у рівні розвитку дрібної моторики дітей у процесі експериментального дослідження. На констатувальному етапі переважали низькі показники за всіма досліджуваними параметрами, що підтверджує недостатню сформованість дрібної моторики та мовленнєво-моторної взаємодії. Після реалізації формуальної програми відзначається зменшення частки дітей з низьким рівнем і зростання кількості

дітей із середнім та достатнім рівнями розвитку, що підтверджує ефективність використання конструктивних ігор у корекційно-розвивальній роботі.

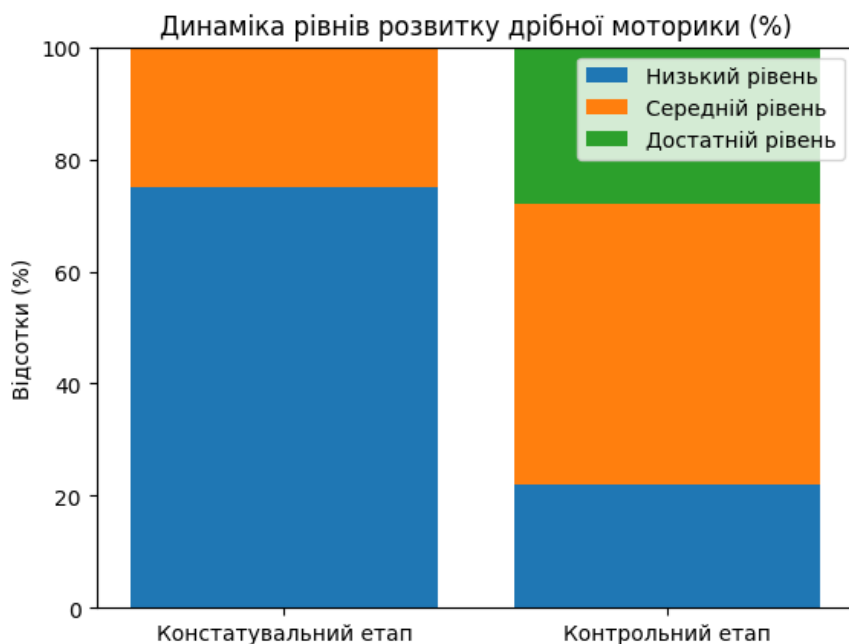

Рис. 1. Динаміка рівнів розвитку дрібної моторики дітей на констатувальному та контрольному етапах експерименту (у %)

Як видно з рисунка 1, на констатувальному етапі дослідження переважав низький рівень розвитку дрібної моторики (близько 75 %), тоді як достатній рівень не був виявлений. Після реалізації формувальної програми спостерігається суттєве зменшення частки дітей з низьким рівнем (до близько 22 %) та зростання кількості дітей із середнім і достатнім рівнями розвитку. Отримані дані підтверджують позитивну динаміку розвитку дрібної моторики під впливом конструктивних ігор.

РОЗДІЛ 3

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОЗВИТКУ ДРІБНОЇ МОТОРИКИ ДІТЕЙ ІЗ МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ ЗАСОБАМИ КОНСТРУКТИВНИХ ІГОР

3.1. Методичні засади організації корекційно-розвивальної роботи з розвитку дрібної моторики у дітей з мовленнєвими порушеннями

Корекційно-розвивальна робота з формування дрібної моторики у дітей із мовленнєвими порушеннями є складним, багатоаспектним процесом, що потребує науково обґрунтованої методичної організації. Дрібна моторика виступає важливим функціональним компонентом мовленнєвого розвитку, оскільки тонкі диференційовані рухи пальців і кисті тісно пов'язані з діяльністю мовленнєвих зон кори головного мозку. Порушення моторної сфери у дітей часто супроводжуються труднощами формування артикуляційної моторики, фонематичних процесів, лексико-граматичних структур та зв'язного мовлення.

У дітей із мовленнєвими порушеннями, зокрема із фонетико-фонематичним недорозвиненням, дизартрією, загальним недорозвиненням мовлення, спостерігається недостатня сформованість точності, плавності й координації рухів пальців, порушення ритму та темпу моторних дій, знижений рівень довільної регуляції. Зазначені особливості обумовлюють необхідність цілеспрямованого впливу на моторну сферу як складову частину комплексної логопедичної корекції.

Методичні засади організації корекційно-розвивальної роботи мають ґрунтуватися на положеннях культурно-історичної теорії розвитку, нейропсихологічних концепціях функціональних систем, а також сучасних досягненнях спеціальної педагогіки та логопедії. Відповідно до цих підходів розвиток дрібної моторики розглядається не як ізольоване тренування рухів, а як процес формування складної функціональної системи, що включає сенсорні, моторні, когнітивні та мовленнєві компоненти.

Однією з провідних методичних засад є принцип системності, який передбачає цілісну організацію корекційної роботи, взаємопов'язаність усіх її компонентів та регулярність впливу. Формування дрібної моторики повинно здійснюватися поетапно — від розвитку загальної моторної активності пальців і кисті до виконання складних, координованих, цілеспрямованих дій. Важливо забезпечити поступове ускладнення завдань, що дозволяє уникнути перевантаження та створює умови для закріплення сформованих навичок.

Не менш важливим є принцип послідовності, відповідно до якого корекційні вправи добираються з урахуванням логіки моторного розвитку дитини. На початкових етапах доцільно використовувати вправи, спрямовані на розвиток сили, гнучкості та рухливості пальців, формування базових маніпулятивних умінь. Надалі акцент переноситься на розвиток точності, координації, диференціації рухів, виконання дій за зразком, схемою та словесною інструкцією.

Принцип доступності передбачає відповідність змісту та складності завдань віковим і індивідуальним можливостям дітей. У корекційній роботі важливо враховувати рівень мовленнєвого розвитку, ступінь сформованості моторних навичок, темп діяльності, працездатність і стійкість уваги дитини. Надмірно складні завдання можуть викликати втрату інтересу та негативні емоційні реакції, тоді як оптимально підібрані вправи сприяють підвищенню мотивації та формуванню позитивного ставлення до занять.

Особливого значення набуває принцип індивідуального підходу, який реалізується шляхом варіативного добору конструктивних матеріалів, адаптації завдань і темпу роботи. Індивідуалізація корекційного процесу дозволяє враховувати специфіку мовленнєвого порушення, особливості нервової системи дитини, рівень її емоційної стабільності та здатності до саморегуляції.

Принцип активної діяльності дитини є одним із ключових у методичній організації корекційної роботи. Дитина має виступати активним суб'єктом діяльності, залученим до планування, виконання та оцінювання результатів власних дій. Саме в цьому контексті конструктивні ігри є особливо ефективним

засобом розвитку дрібної моторики, оскільки вони поєднують практичну діяльність з елементами творчості, пізнання та мовленнєвого спілкування.

Використання конструктивних ігор у корекційно-розвивальній роботі забезпечує формування моторного планування, розвитку просторових уявлень, узгодженості рухів обох рук, точності й координації. Маніпуляції з дрібними деталями активізують тактильні, зорові та кінестетичні відчуття, що сприяє формуванню більш точних моторних уявлень і підвищує ефективність моторного навчання.

Важливою методичною умовою є мовленнєвий супровід конструктивної діяльності. Під час виконання завдань логопед стимулює дитину до коментування власних дій, називання деталей, опису просторових відношень, формулювання задуму та оцінювання результату. Такий підхід забезпечує активізацію мовленнєвих процесів, збагачення словникового запасу, формування граматичних конструкцій і розвиток зв'язного мовлення.

Організація корекційно-розвивальних занять з використанням конструктивних ігор має чітку структуру. Вступний етап спрямований на створення позитивного емоційного настрою та актуалізацію попереднього досвіду. Основний етап передбачає виконання конструктивних завдань з поступовим ускладненням, поєднання моторних і мовленнєвих вправ. Завершальний етап включає аналіз результатів діяльності, формування навичок самоконтролю, рефлексії та узагальнення отриманого досвіду.

Особливу роль відіграє створення мотиваційно сприятливого середовища. Ігровий характер конструктивної діяльності знижує рівень тривожності, підвищує інтерес до занять, сприяє формуванню довільної уваги та витривалості. Використання сюжетів, рольових елементів, колективних форм роботи активізує комунікативні вміння та соціальну взаємодію дітей.

Корекційно-розвивальна робота з розвитку дрібної моторики має здійснюватися не лише в умовах спеціально організованих логопедичних занять, а й у повсякденній діяльності дитини. Інтеграція конструктивних ігор у режимні

моменти, самотійну гру, домашні заняття забезпечує перенесення сформованих навичок у різні життєві ситуації та сприяє їх закріпленню.

Таким чином, методичні засади організації корекційно-розвивальної роботи з розвитку дрібної моторики у дітей з мовленнєвими порушеннями передбачають комплексний, системний і особистісно орієнтований підхід. Використання конструктивних ігор як провідного корекційного засобу забезпечує інтеграцію моторного, мовленнєвого та когнітивного розвитку, підвищує ефективність логопедичної роботи та створює умови для гармонійного розвитку дитини.

3.2. Зміст та напрями корекційної роботи з використанням конструктивних ігор

Зміст корекційно-розвивальної роботи з розвитку дрібної моторики у дітей із мовленнєвими порушеннями засобами конструктивних ігор визначається необхідністю комплексного впливу на різні сторони психічного розвитку дитини. Конструктивні ігри виступають ефективним корекційним засобом, оскільки поєднують у собі моторну активність, пізнавальну діяльність, сенсорний досвід та мовленнєву взаємодію.

Корекційна робота має будуватися як цілісна система, у якій кожне завдання спрямоване не лише на розвиток рухових умінь, а й на активізацію мовлення, формування довільної регуляції діяльності та позитивної мотивації до навчання. Зміст роботи реалізується за кількома основними напрямками, які взаємодіють між собою та доповнюють один одного.

Перший напрям – розвиток тонкої моторної координації пальців і кисті руки

Цей напрям є базовим, оскільки саме сформованість точних і диференційованих рухів пальців створює передумови для розвитку мовлення та подальшого оволодіння навчальними навичками. У межах цього напрямку використовуються конструктивні ігри, що потребують активної роботи пальців: складання дрібних елементів, фіксація деталей у певному положенні, з'єднання

та роз'єднання частин конструктора, маніпулювання предметами різної форми та розміру.

Особлива увага приділяється розвитку сили, точності, плавності та узгодженості рухів. Для дітей із мовленнєвими порушеннями характерними є труднощі у виконанні швидких, точних та координованих рухів, тому завдання добираються з урахуванням принципу поступового ускладнення. Спочатку використовуються великі деталі та прості способи з'єднання, надалі — дрібні елементи, складніші конструкції та комбіновані дії.

Другий напрям – формування зорово-моторної координації та просторових уявлень

У межах цього напрямку конструктивні ігри використовуються для розвитку здатності узгоджувати рухи руки з візуальним контролем. Діти виконують завдання за готовим зразком, схемою, кресленням або словесною інструкцією логопеда. Така діяльність вимагає аналізу просторових відношень між деталями, співвіднесення частин і цілого, дотримання заданої послідовності дій.

Формування зорово-моторної координації є надзвичайно важливим для дітей із мовленнєвими порушеннями, оскільки вона тісно пов'язана з розвитком фонематичного сприймання, уваги та пам'яті. У процесі конструктивної діяльності дитина навчається контролювати власні дії, помічати помилки та виправляти їх, що сприяє розвитку самоконтролю й довільної регуляції.

Третій напрям – розвиток графомоторних умінь і підготовка руки до письма

Конструктивні ігри є ефективним засобом підготовки руки до письма, оскільки сприяють формуванню стійких рухових програм, необхідних для графічної діяльності. У межах цього напрямку конструктивні завдання поєднуються з елементами графічних вправ: обведенням контурів деталей, відтворенням геометричних форм, копіюванням схем і моделей, штрихуванням.

Таке поєднання дозволяє поступово підготувати дитину до письма без перевантаження та негативних емоцій. Для дітей із мовленнєвими порушеннями, у яких часто спостерігається недостатній розвиток дрібної моторики та

координації рухів, ігровий характер завдань є особливо важливим чинником успіху.

Четвертий напрям – розвиток мовленнєво-моторної взаємодії

Особливістю використання конструктивних ігор у логопедичній роботі є можливість органічного поєднання моторної та мовленнєвої активності. Під час виконання завдань логопед стимулює дитину до мовленнєвого супроводу власних дій: називання деталей, опису їхніх властивостей, пояснення етапів побудови конструкції, формулювання задуму та оцінки результату.

Такий підхід сприяє активізації словникового запасу, формуванню граматично правильних висловлювань, розвитку зв'язного мовлення. Для дітей із мовленнєвими порушеннями мовленнєво-моторна взаємодія є особливо значущою, оскільки дозволяє формувати мовлення у природному контексті діяльності, а не ізольовано.

П'ятий напрям – розвиток довільної регуляції, уваги та пізнавальної активності

Конструктивні ігри вимагають від дитини зосередженості, витримки, дотримання правил і послідовності дій. У процесі такої діяльності формуються навички планування, контролю та самокорекції, що є важливими для дітей із мовленнєвими порушеннями, у яких часто спостерігаються труднощі довільної регуляції поведінки.

Дитина вчиться доводити завдання до кінця, оцінювати власний результат, порівнювати його із зразком, що позитивно впливає на формування впевненості у власних можливостях та мотивації до навчання.

Шостий напрям – емоційно-мотиваційна підтримка та соціальна взаємодія

Конструктивні ігри створюють умови для позитивного емоційного налаштування, зниження тривожності та підвищення інтересу до занять. Використання сюжетів, спільного конструювання, колективних завдань сприяє розвитку комунікативних навичок, умінню взаємодіяти з однолітками та дорослими.

Зміст корекційної роботи передбачає використання різноманітних матеріалів: класичних і модульних конструкторів, мозаїк, шнурівок, магнітних наборів, природних матеріалів. Це забезпечує сенсорне збагачення та дозволяє адаптувати завдання до індивідуальних можливостей кожної дитини.

Отже, зміст і напрями корекційної роботи з використанням конструктивних ігор забезпечують комплексний вплив на моторний, мовленнєвий, пізнавальний та емоційний розвиток дітей із мовленнєвими порушеннями. Такий підхід підвищує ефективність логопедичної допомоги та створює умови для гармонійного розвитку дитини.

3.3. Впровадження результатів експериментального дослідження в практику логопедичної роботи

Результати дослідно-експериментальної роботи можуть бути ефективно впроваджені в практичну діяльність логопеда закладу дошкільної освіти. Розроблена програма розвитку дрібної моторики на основі конструктивних ігор може використовуватися як складова корекційно-розвивальних занять із дітьми старшого дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями.

Практичне впровадження передбачає використання програми під час індивідуальних та підгрупових занять, інтеграцію конструктивної діяльності у логопедичні заняття з розвитку мовлення, а також застосування її елементів у режимних моментах. Ефективним є залучення батьків до виконання окремих вправ у домашніх умовах, що сприяє систематичності корекційного впливу.

Отримані під час експерименту результати свідчать про доцільність використання конструктивних ігор не лише як допоміжного засобу, а як повноцінного інструменту розвитку дрібної моторики, моторного планування, зорово-моторної координації та мовленнєвої активності дітей.

Запропонований підхід може бути рекомендований для використання логопедами, вихователями логопедичних груп, асистентами в інклюзивних групах, а також батьками дітей з мовленнєвими порушеннями.

Висновки до розділу 3

«Методичні рекомендації щодо розвитку дрібної моторики дітей із мовленнєвими порушеннями засобами конструктивних ігор»

У третьому розділі магістерської роботи узагальнено та систематизовано методичні підходи до організації корекційно-розвивальної роботи з розвитку дрібної моторики у дітей дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями. Розділ має прикладну спрямованість і ґрунтується на результатах теоретичного аналізу та експериментального дослідження, викладених у попередніх розділах.

У процесі опрацювання методичних засад встановлено, що розвиток дрібної моторики доцільно розглядати як складову комплексного логопедичного впливу, оскільки рівень сформованості тонких рухів руки безпосередньо впливає на артикуляційну моторику, графомоторні навички, координацію рухів і мовленнєву активність дитини. Ефективність корекційної роботи забезпечується за умови її системної організації, послідовного ускладнення завдань, урахування індивідуальних можливостей дітей та активного залучення їх до практичної діяльності.

У розділі обґрунтовано доцільність використання конструктивних ігор як провідного засобу розвитку дрібної моторики. Конструктивна діяльність створює умови для поєднання моторних, сенсорних і мовленнєвих завдань у єдиному процесі, що підвищує зацікавленість дітей, сприяє формуванню довільності дій та забезпечує стійкість набутих умінь. Ігровий формат дозволяє знизити напруження, активізувати мовленнєвий супровід діяльності та підтримувати позитивну мотивацію.

Аналіз змісту корекційної роботи дав змогу виокремити основні напрями розвитку дрібної моторики засобами конструктивних ігор, які реалізуються у тісному взаємозв'язку. Вони охоплюють формування точності та координації рухів пальців, розвиток зорово-моторної координації, удосконалення графомоторних навичок і становлення мовленнєво-моторної взаємодії. Комплексна реалізація зазначених напрямів забезпечує цілісний вплив на моторну й мовленнєву сфери дитини.

Узагальнення основних напрямів методичної роботи подано в таблиці 3, яка відображає їх зміст та корекційну спрямованість.

Таблиця 3

Основні напрями корекційно-розвивальної роботи з розвитку дрібної моторики засобами конструктивних ігор

Напрямок роботи	Зміст діяльності	Очікуваний результат
Розвиток координації рухів	Маніпуляції з дрібними деталями, з'єднання, нанизування	Підвищення точності рухів пальців
Візуально-моторна координація	Конструювання за зразком і схемою	Узгодження зорового контролю та рухів
Графомоторні навички	Обведення, штрихування, копіювання	Підготовка руки до письма
Мовленнєво-моторна взаємодія	Коментування дій, опис конструкцій	Активізація мовлення та словника

У розділі також визначено шляхи практичного впровадження результатів дослідження в логопедичну практику. Запропоновані методичні рекомендації можуть використовуватися під час індивідуальних і підгрупових занять, інтегруватися в структуру логопедичних занять з розвитку мовлення, а також застосовуватися у повсякденній ігровій діяльності та в домашніх умовах за участю батьків. Такий підхід забезпечує безперервність і систематичність корекційного впливу.

Таблиця 3.1

Динаміка рівня розвитку дрібної моторики та мовленнєво-моторної взаємодії (у %)

Показники розвитку	Початковий рівень (%)	Після впровадження програми (%)
Розвиток рухів пальців	83	17
Візуально-моторна координація	67	22
Графомоторні навички	75	25
Мовленнєво-моторна взаємодія	80	20

Низький рівень визначає дітей із недостатньо сформованими навичками у відповідній сфері.

Як видно з таблиці та діаграми, після реалізації програми на основі конструктивних ігор значно зменшилася частка дітей із низьким рівнем розвитку дрібної моторики та мовленнєво-моторної взаємодії. Найбільше покращення спостерігається у розвитку рухів пальців та мовленнєво-моторній взаємодії, що свідчить про ефективність комплексного інтегрованого підходу.

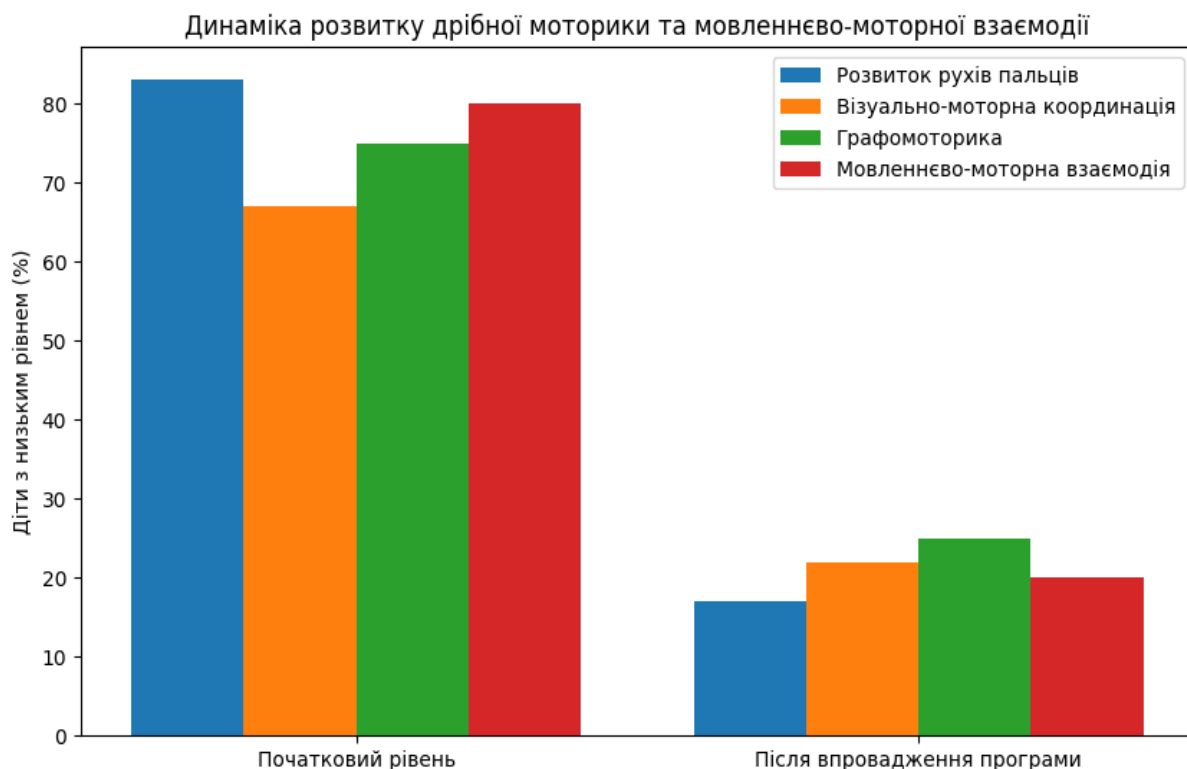

Рис. 2. Динаміка розвитку дрібної моторики та мовленнєво-моторної взаємодії

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено теоретичне обґрунтування та експериментальну перевірку ефективності використання конструктивних ігор як засобу розвитку дрібної моторики дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями. Реалізація поставленої мети дала змогу комплексно розкрити особливості моторного та мовленнєвого розвитку дітей зазначеної категорії, а також визначити педагогічні умови оптимізації корекційно-розвивальної роботи.

У процесі аналізу наукових джерел встановлено, що розвиток дрібної моторики є важливою передумовою повноцінного мовленнєвого становлення дитини, оскільки моторні та мовленнєві функції перебувають у тісному нейрофізіологічному взаємозв'язку. Обґрунтовано, що порушення тонких рухів пальців негативно впливають на формування артикуляційної моторики, графомоторних навичок, зорово-моторної координації та темпу мовленнєвої діяльності. Доведено доцільність використання конструктивних ігор як ефективного засобу комплексного сенсомоторного, пізнавального та мовленнєвого розвитку дітей з мовленнєвими порушеннями.

У ході дослідно-експериментальної роботи було визначено вихідний рівень розвитку дрібної моторики, візуально-моторної координації, графомоторних навичок та мовленнєво-моторної взаємодії у дітей старшого дошкільного віку з різними формами мовленнєвих порушень. Результати констатувального етапу засвідчили переважання низького рівня сформованості досліджуваних показників, що проявлялося в неточності рухів пальців, порушенні темпу моторних дій, недостатній здатності до моторного планування, нестабільності графомоторних навичок та обмеженому мовленнєвому супроводі діяльності.

На формувальному етапі було реалізовано спеціально розроблену корекційно-розвивальну програму, що базувалася на систематичному використанні конструктивних ігор у поєднанні з мовленнєвими та графомоторними завданнями. Програма будувалася з урахуванням принципів

поступового ускладнення, індивідуального підходу, ігрової мотивації та взаємопов'язаного розвитку моторики і мовлення. Реалізація програми сприяла активізації практичної діяльності дітей, розвитку їх пізнавальної активності, самостійності та мовленнєвої ініціативи.

Результати контрольного етапу експерименту засвідчили наявність стійкої позитивної динаміки у розвитку дрібної моторики, моторного планування, зорово-моторної координації, графомоторних навичок та мовленнєво-моторної взаємодії. Діти стали впевненіше виконувати дрібні рухи, зросла точність та швидкість маніпуляцій, покращилася здатність працювати за схемою і словесною інструкцією. Мовленнєвий супровід діяльності набув більш розгорнутого, логічного та послідовного характеру. Отримані результати підтверджують ефективність запропонованої програми та доцільність використання конструктивних ігор у корекційній роботі з дітьми із мовленнєвими порушеннями.

Розроблені методичні рекомендації можуть бути використані в практичній діяльності логопедів, вихователів логопедичних груп, асистентів в інклюзивних групах закладів дошкільної освіти, а також у роботі з батьками дітей з мовленнєвими порушеннями. Матеріали дослідження можуть слугувати підґрунтям для подальших наукових розвідок, спрямованих на вдосконалення корекційно-розвивальних програм розвитку моторної та мовленнєвої сфер дітей дошкільного віку.

Таким чином, поставлені в роботі мета та завдання виконані в повному обсязі, гіпотеза дослідження підтверджена, а отримані результати мають теоретичну та практичну значущість для сучасної логопедичної практики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богуш А. М. Мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку : навч. посіб. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2013. 256 с.
2. Бондаренко С. Особливості розвитку моторики у дітей дошкільного віку. Київ : Освіта, 2015. 198 с.
3. Виготський Л. С. Розвиток вищих психічних функцій. Київ : Педагогіка, 2005. 400 с
4. Гаврилюк Н. Д. Корекційні технології в логопедії : навч.-метод. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 240 с.
5. Данилюк І. І. Сенсорний розвиток дошкільників : навч. посіб. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 176 с.
6. Денисова О. В. Логопедичні технології : навч. посіб. Харків : Ранок, 2017. 224 с.
7. Ельконін Д. Б. Психологія гри. Київ : Радянська школа, 1989. 304 с.
8. Запорожець А. В. Розвиток рухів у дітей. Київ : Радянська школа, 1986. 160 с.
9. Коломінський Я. Л. Психологія дошкільника. Київ : Вища школа, 1990. 192 с.
10. Крутій К. Л. Ігрові методики розвитку моторики у дітей дошкільного віку : метод. посіб. Запоріжжя : ЛПКС, 2016. 144 с.
11. Лисенко Н. В. Конструктивна діяльність дітей дошкільного віку. Київ : Слово, 2012. 184 с.
12. Лурія О. Р. Основи нейропсихології. Київ : Либідь, 2002. 384 с.
13. Матюшкін О. М. Психологія навчання. Київ : Вища школа, 2001. 256 с.
14. Піаже Ж. Психологія дитини. Київ : Либідь, 2001. 208 с.
15. Полякова Н. М. Логопедія : підручник. Київ : Академвидав, 2014. 352 с.
16. Прокопенко О. Ю. Дидактичні ігри в роботі з дошкільниками. Харків : Основа, 2015. 160 с.

17. Синьов В. М. Основи спеціальної педагогіки. Київ : Знання, 2008. 312 с.
18. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Київ : Радянська школа, 1988. 272 с.
19. Трофименко Л. І. Розвиток моторики в логопедичній роботі : навч.-метод. посіб. Київ : Генеза, 2016. 192 с.
20. Черній Л. П. Психолінгвістичні основи мовлення. Київ : Академія, 2010. 216 с.

ДОДАТОК А

ЗРАЗОК КОНСПЕКТУ ФОРМУВАЛЬНОГО ЗАНЯТТЯ

Тема: «Будуємо місто»

Категорія дітей: старший дошкільний вік (5–6 років) з мовленнєвими порушеннями

Тривалість: 30 хвилин

Форма організації: групове заняття з елементами індивідуальної корекційної роботи

Матеріали та обладнання:

конструктор (LEGO/пластиковий/дерев'яний з дрібними деталями);

картки-схеми будівель;

ігрове поле (основа для «міста»);

наочні зображення «Об'єкти міста».

Мета заняття

Розвиток дрібної моторики рук у дітей із мовленнєвими порушеннями засобами конструктивної діяльності з одночасною активізацією мовленнєвої діяльності.

Завдання заняття

Корекційно-розвивальні:

розвивати дрібну моторику кистей та пальців рук;

формувати точність, силу та координацію рухів;

удосконалювати зорово-моторну координацію.

Мовленнєві:

активізувати словарний запас на лексичну тему «Місто»;

формувати навички мовленнєвого супроводу власних дій;

розвивати фразове та зв'язне мовлення.

Виховні:

виховувати інтерес до конструктивної діяльності;

формувати вміння працювати в групі, домовлятися;

розвивати довільну увагу та посидючість.

Хід заняття

1. Організаційний момент (1–2 хв)

Педагог створює позитивний емоційний настрій, залучає дітей до діяльності.

Педагог:

— Діти, сьогодні ми з вами станемо справжніми будівельниками. Ми будемо не просто гратися, а будувати ціле місто. Готові працювати ручками?

Діти:

Так!

Корекційна спрямованість: формування мотивації до діяльності, настроювання на активну роботу руками.

2. Пальчикова гімнастика (4-5 хв)

Мета: підготовка м'язів кистей до дрібної роботи, стимуляція мовленнєвої активності.

Педагог повільно демонструє рухи, діти повторюють.

Управа «Будівельники»

— *Ми цеглинки в руки взяли* (стискання та розтискання кулачків)

— *Будинок дружно будували* (з'єднання пальців обох рук «дахом»)

— *Молоточком – тук-тук-тук* (постукування кінчиками пальців)

— *Виріс будинок вмити навкруги!* (розведення рук у сторони)

Педагог звертає увагу на чіткість рухів, одночасність мовлення та дії.

Корекційна спрямованість: розвиток дрібної моторики та синхронізації мовлення з рухом.

3. Ознайомлення з деталями конструктора (6 хв)

Мета: розвиток маніпулятивних рухів пальців, уточнення лексики.

Педагог пропонує дітям розглянути деталі конструктора.

Запитання та інструкції:

Якого кольору ця деталь?

Яка вона за формою?

Візьми маленьку синю деталь двома пальцями.

Поклади деталь у праву руку.

Діти виконують дії, супроводжуючи їх мовленням.

Корекційна спрямованість: розвиток точності рухів пальців, активізація словника (колір, форма, розмір).

4. Побудова будинків за схемою (8-9 хв)

Мета: формування навичок конструктивної діяльності за зразком.

Педагог демонструє схему будинку та пояснює послідовність дій.

— Спершу беремо велику деталь — це основа.

— Потім ставимо стіни.

— Зверху — дах.

Діти будують самостійно, педагог за потреби допомагає.

Педагог стимулює мовлення:

Що ти зараз робиш?

Яку деталь ти взяв?

Корекційна спрямованість: розвиток зорово-моторної координації, формування мовленнєвого супроводу дій.

5. Колективне створення міста (5–6 хв)

Мета: розвиток просторових уявлень та комунікативних навичок.

Діти розміщують свої будинки на спільній основі.

Педагог:

— Де ми поставимо школу?

— Що буде поруч із будинком?

Діти домовляються, коментують свої дії.

Корекційна спрямованість: розвиток просторових зрозуміти, зв'язного мовлення.

6. Усній опис будівель (4–5 хв)

Мета: формування зв'язного мовлення.

Діти описують свою споруду за взірцем:

Це мій будинок.

Він високий.

Він червоного кольору.

Корекційна спрямованість: розвиток фразового мовлення, граматичної будови.

7. Підсумок заняття (2–3 хв)

Педагог узагальнює результати, заохочує дітей.

— Ви сьогодні добре працювали ручками.

— Наше місто вийшло гарне!

Корекційна спрямованість: позитивне підкріплення, мотивація.